

szomszédos államok viszonyait ismerteti. Teljesen egyetértünk a szerzővel abban, hogy Cseh-Szlovákiát, bár tisztára gazdasági szempontból eléggé életrevaló alkotásnak látszanék, lehetetlen földrajzi viszonyai s a faji gyűlölködés fogják felbomlasztani, Szerbia pedig a Dunától északra eső területről, amelyen felül sem számbelileg, sem közművelődési szempontból nem versenybíró (a szerbek visszahúzódása a Dunától délre két évszázad óta tartó, a természeti törvény erejével működő, feltartóztatathatlan folyamat), előbb-utóbb kénytelen lesz lemondani.

Buday műve elejétől végig érdekes, de nem könnyű olvasmány. Epen azért azt tanácsolom, mindenki olvassa el, de ne egyszerre, hanem lapozgasson benne, keresse meg először az őt legjobban érdekítő adatokat s a nagy anyagtömeget részletekben dolgozza fel.

Természetes, hogy ily hatalmas munkában nem lehetett elkerülni kisebb tévedéseket. Az adatokat mindenütt széjjel kellett választani az új határok szerint, ez pedig rendkívül fáradságos, sok helyt lehetetlen munka, hisz a határvonal megyéket, járásokat, sőt községeket szel ketté. Ma már pontosabban meg tudjuk állapítani ez adatokat s ezek és Buday adatai között itt-ott némi eltérések vannak. Így, ami a népesség megoszlását illeti, lehet, hogy az osztrák követelés 392,431 lakost és 80,000 magyart akart elszakítani, de a békeszerződés szerinti határvonal már kevesebbet: 345,082 lakost és 44,191 magyart szakítana el. Csonka-Arad vármegyére vonatkozólag a 26. lapon közölt nemzetiségi adatok egészen hibásak, mert a megyében nem az oláhok (8,6%), hanem a magyarok vannak (42,2%-kal) relatív többségben. Némi kiigazításra szorulnak a 19. és 30. lapon közölt táblázatok is, amennyiben Csonka-Magyarország népessége a felvettnél körülbelül 60,000-rel több, viszont oláh 49,000 helyett csak 28,000, görög keleti 77,000 helyett 61,000 maradt.

Buday műve megérdemelt méltánylásban részesült; adatait sűrűn idézik s az újabb tankönyvírók is belőle merítettek. Ha, mint reméljük, hamarosan új kiadásra lesz szükség, abban a tudós szerző bizonyára helyreigazítja az említett apróbb hibákat is, amelyek az első kiadásba az adatok bizonytalansága folytán esúsztak bele.

Benisch Artúr.

Dr. Schack Béla: Felső kereskedelmi iskoláink tanítástervének fejlődése. Budapest, 1918. Wodianer. 93 l.

Három éve, hogy ez a kötet napvilágot látott. Hogy most visszatérek rá, annak elvi oka van. Ez a könyv alapvető jelentőségű. Összefoglalása a magyar kereskedelmi oktatás történetének, befejező, távlati kép, amely egy új állomásnál, az új tanításterv megjelenése előtt, az eddigi fejlődést mutatja meg. Szerzője a magyar kereskedelmi szakoktatás multjának legjobb ismerője, jelenének világszerte méltányolt megszervezője, a szakirodalomnak mindenütt ismert munkása, aki európai műveltségét, ízlését és népszerűségét nemzeti fejlődésünk javára aknáztta ki.

A magyar kereskedelmi szakoktatásügy fejlődésének képét *Das kommerzielle Bildungswesen in Ungarn* c. nagyobb munkájában festette meg. Amit a nemzeti összeomlás-idejében kiadott jelen könyv-

vében ad, az szerves összefoglalása és összehasonlító története az eddigi tanításterveknek, szervezeti szabályzatoknak. A német típusú közép kereskedelmi iskolák Trefort-alkotta szervezetéből indul el (1872) és megállapítja, hogy az 1884. és 1885. évi tanítástervek az empirizmus szűkebb medréből kiemelkedve néprétegeinknek mind szélesebb köreit igyekeztek bevonni az iskola munkájába. Alapjuk a köztisztviselői minősítésről szóló 1883-iki törvény volt. Ebbe a körszakba tartozik a polgári iskolával való, helyenként szorosabb kapcsolat is. Ez volt az *állami* iskolák keletkezésének virágkora is (1884—1895); előtte csak *egy* állami felső kereskedelmi iskola létesült: a fiumei (1881). Szervezésükben szemmeláthatólag nemzeti politikánk érvényesült: az állam, többnyire polgári iskolákkal kapcsolatosan, a nemzetiségi perifériákon nyitotta meg őket, leginkább a felvidéken. A negyedik szervezet (1895) Wlassics Gyula nevéhez fűződik. Legjelentősebb intézkedése a szaktárgyak és a nyelvi képzés fejlesztésén kívül a tanári képzés megállapítása és új, külön főigazgatóság létesítése volt. Ettől kezdve a reformmunkálatok tárgyi egységre való törekvésükkel és gyakorlati emberek tapasztalatainak bevonásával a most megjelent tanítástervet készítették elő; e munkálatok közben és eredményeül jelentek meg az 1915. és 1916. évi módosító rendeletek. Közben 1906 óta a felső kereskedelmi iskolák új virágzásnak indultak és a világháborúig újabb 30, összesen immár közel 70 iskola működött. (Csonka-Magyarországon ma 45 iskola van.)

Az erről szóló statisztikai kimutatás rekeszti be a könyvnek első felét; a második az egyes tárgyak helyzetét részletezi a hat tanítástervben.

A munka teljességével és gazdag adatgyűjteményével leginkább mint forrásmunka megbecsülhetetlen kézikönyv. De irodalmunkban azért is alapvető és példaadó jelentőségű, mert elsőnek foglalkozik a tanítástervek rendszeres fejlődésével.

(—s—)

Mitrovics Gyula: Nevelésügyi feladataink a háború után.

Debrecen, 1918. Csáthy Ferenc könyvkiadóvállalata. (K. 8-r., 68 l.)

Hét, rendkívül érdekes előadást foglal magában ez a szerény külsejű füzet. A szerző egyszerű, világos, közvetlen nyelven szól közönségéhez és minden mondatát, minden gondolatát a magyar faj szeretete, a magyar nemzet jövőjéért aggódó gondja emeli sokszor melegebb lendületre.

Első előadásában általánosságban szól a nevelés értékeléséről, a nevelő munka reményeiről. Szerinte csökkent az iskola munkájába vetett hit s ezért értékét is alacsonyan állapították meg. Általában elmondhatjuk, hogy minél messzebb esik a szellemi munka az anyagi értékek közvetlen termelésétől, annál mostohább elbánásban részesíti a társadalom. Elcsüggednünk mégsem szabad, mert amint egyre szélesebb körben fejlődik a műveltség, úgy válik mind finomabbá a társadalomban is az érzékenység az *imponderabilék* s a mértékegységekkel fel nem becsülhető termelvények iránt. Jól végzett tanító s nevelő munkával maguk a nevelők járulnak hozzá legjobban sorsuk javításához s megbecsültetésük emeléséhez.

A nevelés célja az ember és a faj magasabb rendű szellemi s